



ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران: پژوهش داده‌بنیاد

Developing the Curriculum Enrichment Model for Gifted and Talented School in Iran: A Grounded Theory Study

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۲۱

B. Rashidi

A. Abedi (Ph. D) Gh. Norouzi (Ph. D)

Abstract: The curriculum enrichment is the main of guiding talent. Therefore, the aim of present study was to developing the curriculum enrichment model for gifted schools in Iran that was performed by qualitative method and grounded theory approach. Participations included experts, managers, teachers and gifted students in Isfahan who were selected by purposive sampling method. Data were saturated by semi-structured interview and analyzed based on Strauss and Corbin's systematic approach (2008). Findings showed 135 open, 18 axial and 9 selective coding. The results were obtained that curriculum enrichment (central phenomenon); the new perspectives in gifted education; practical resources and facilities (causal factors); the social, cultural, environmental, family support and Improving the training and evaluation process (contextual factors); lack of connection and home-school cooperation (barrier factor); teaching cognitive, metacognitive skills and multiple curriculum (strategies); and the individual, social, emotional, academic and career success of gifted students (consequence) are important in the enrichment model. It leads to improving quality and flourishing of talents.

Keywords: gifted, enrichment, curriculum, qualitative research, grounded theory

بهار رشیدی^۱احمد عابدی^۲قاسم نوروزی^۳

چکیده: غنی‌سازی برنامه درسی با آموزش‌های کاربردی، هسته اصلی شکوفایی و هدایت استعداد‌های درخشان است. بنابراین هدف از این پژوهش ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی دانش‌آموزان استعداد‌های درخشان ایران بود که با روش کیفی و رویکرد داده‌بنیاد انجام شد. مشارکت‌کنندگان شامل کارشناسان حوزه برنامه درسی، مدیران، معلمان و دانش‌آموزان مدارس استعداد‌های درخشان شهر اصفهان بودند که با روش هدفمند انتخاب و دیدگاه آنان با ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته مورد بررسی قرار گرفت. داده‌ها با ۱۵ مصاحبه به اشباع رسید و بر مبنای رویکرد نظام‌مند کوربین و استراووس (۲۰۰۸) تحلیل شد. یافته‌ها شامل ۱۳۵ کد باز، ۱۸ کد محوری و ۹ کد گزینشی بود. نتایج نشان داد در حوزه برنامه درسی استعداد‌های درخشان، مولفه‌های غنی‌سازی برنامه‌درسی (پدیده‌محوری)؛ چشم‌اندازنویین در آموزش تیزهوشان؛ منابع و امکانات کاربردی (عوامل علی)؛ حمایت‌های اجتماعی، فرهنگی، محیطی، خانوادگی و بهسازی فرآیند آموزش و ارزیابی (عوامل زمینه‌ای)؛ ضعف در پیوستگی و همکاری خانه و مدرسه (عامل مداخله‌گر)؛ آموزش مهارت‌های شناختی و فراشناختی؛ برنامه درسی چندبعدی (راهبردها) و موفقیت‌های فردی، اجتماعی، عاطفی، تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان (پیامد)، از اهمیت ویژه برخوردار است و توجه به آنها مسیر آموزش را به سوی ارتقاء کیفیت و شکوفایی استعداد‌های این دانش‌آموزان رهنمون می‌سازد.

کلیدواژه‌ها: استعداد‌های درخشان، غنی‌سازی، برنامه درسی،

پژوهش کیفی، داده‌بنیاد

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان، ایران

a.rashidi@edu.ui.ac.ir

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان. ایران (نویسنده مسئول)

a.abedi@edu.ui.ac.ir

۳. استادیار گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان. ایران

g.norouzi@edu.ui.ac.ir

مقدمه

در گذشته بیشترین تصورات از مفهوم تیزهوشی بر پتانسیل شناختی و تأکید بر عملکردهای تحصیلی آنان بوده است و ویژگی‌های شخصیتی به عنوان نشانگرهایی برای تأیید تیزهوشی استفاده می‌شد (ون تاسل باسکا، ۲۰۲۱)، اما امروزه بزرگترین موضوع مورد توافق در جدیدترین تحقیقات مرتبط با تیزهوشی، توجه به توانمندی‌های فراتر از ضریب هوشی است که در شناسایی و پرورش استعدادهاى کودکان و نوجوانان حائز اهمیت می‌باشند (استرنبرگ و آمبروس^۲، ۲۰۲۱) و تیزهوشی را به عنوان یک ساختار چندوجهی معرفی می‌کنند که به صورت گسترده کلیه ابعاد زندگی یک فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (رایس و رنزولی^۳، ۲۰۱۸).

اجماع نظر متخصصان بر این است که انرژی و استعداد انسان بیش از آنکه یک مولفه ثابت مانند هوش می‌باشد و متکثر از انواع توانایی‌های پویاست که با فرآیند پیچیده و در حال تکامل، از طریق تعامل با محیط و در طول زمان به صورت تأثیر متقابل شکل می‌گیرد (دای^۴، ۲۰۲۱). استرنبرگ (۲۰۲۱) معتقد است دانش‌آموزان تیزهوش به لحاظ مهارت‌های شناختی، سازگاری رفتاری و روان‌شناختی و مهارت‌های فردی نسبت به همسالان خود در سطح بالاتری قرار دارند و این دانش‌آموزان می‌توانند تحولات بالقوه مثبت و معنی‌دار در حل مشکلات جهان به وجود آورند، به‌طوری‌که به شهروندان فعال و رهبران خلاق برای جامعه مبدل گردند. رنزولی (۲۰۱۴) نیز معتقد است برخوردارى از مهارت‌های بدیع، توانمندی‌های برجسته و رفتار هوشمندانه از ویژگی‌های دانش‌آموزان تیزهوش است. امروزه مفهوم تیزهوشی، جنبه آموزشی و تربیتی را به خود اختصاص داده و به عنوان یک مقوله پیچیده در بحث آموزشی و پرورشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (لو، پوراث، یو، چن، تی‌ساعی، ویو^۵، ۲۰۱۹). در این راستا، مطالعاتی که در ۲۱ کشور اروپایی انجام گرفته نشان می‌دهد ایجاد فرصت برای

-
1. Vantassel-Baska
 2. Sternberg & Ambrose
 3. Renzulli & Reis
 4. Dai
 5. Lo, Porath, Yu, Chen, Tsai & Wu

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ...
رشد و پرورش تیزهوشان، یکی از مهمترین اصول توسعه آموزشی این گروه از دانش‌آموزان
می‌باشد (فیشر و مولر^۱، ۲۰۱۴).

با این وجود پژوهشگران حوزه تیزهوشی و استعداد مانند گانیه^۲ (۲۰۱۷)؛ سابوتنیک،
اولزاسکی و وارل^۳ (۲۰۱۱؛ ۲۰۱۸) و استرنبرگ (۲۰۱۷) معتقدند که برنامه‌های آموزشی و
خدمات ویژه دانش‌آموزان تیزهوش تنها بر پیشرفت تحصیلی تأکید دارد. افراط در توجه به
پیشرفت تحصیلی و بی‌توجهی به مهارت‌های اجتماعی این دانش‌آموزان در مدارس
استعداد‌های درخشان یکی از مشکلات اساسی در مباحث تربیتی است (استرنبرگ، ۲۰۱۷).
برخی از این مدارس، دانش‌آموزان تیزهوش را تا رسیدن به سطح استانداردهای یادگیری
مطلوب هدایت می‌کنند؛ اما در صدد ارتقاء مهارت‌های دیگر نیستند (لاکهارت، میسر و
کراچفیلد،^۴ ۲۰۲۱)؛ این فلسفه در عمل، سقفی برای پیشرفت دانش‌آموزان تیزهوش بوجود
می‌آورد و یک شکاف یا ناهماهنگی بین سطح عملکرد آنان و توانایی بالقوه‌شان ایجاد می‌کند
(پیترز، مالک و رمبو،^۵ ۲۰۲۱؛ پیترز، رمبو، مالک، متیو و پلاکر،^۶ ۲۰۱۷). در حالی که لازم است
برنامه‌های درسی علاوه بر مهارت‌های شناختی و پیشرفت تحصیلی، توسعه مهارت‌های
روانی-اجتماعی، رشد عاطفی و مهارت‌های عملی این دانش‌آموزان را نیز مد نظر قرار دهد
(رایس و رنزولی، ۲۰۲۱). مهارت‌های عملی، اجتماعی، باورهای شخصی و رشد انگیزه از
جمله عوامل مهمی هستند که بر نحوه برخورد دانش‌آموزان تیزهوش با چالش‌های زندگی
تأثیر می‌گذارد و در صورتی که این مهارت‌ها مورد غفلت قرار گیرند، رشد اجتماعی و سلامت
روانی آنان تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد (رین و کراچفیلد،^۷ ۲۰۲۰).

مطالعات نشان می‌دهد بهره‌برداری از توانمندی‌های دانش‌آموزان تیزهوش به عنوان اولین
چالش در آموزش استعداد‌های درخشان مطرح شده است (رایس و همکاران، ۲۰۱۸). چراکه
استعداد‌های درخشان به دلیل ویژگی‌های خاص خود، نیازهای عاطفی، اجتماعی و آموزشی
ویژه‌ای دارند که در صورت توجه به آن، مقدمه رشد و شکوفایی این دانش‌آموزان فراهم

-
1. Fischer & Muller
 2. Gagné
 3. Subotnik, Olszewski-Kubilius & Worrell
 4. Lockhart, Meyer & Crutchfield
 5. Peters, Makel & Rambo
 6. Peters, Rambo-Hernandez, Makel, Matthews & Plucker
 7. Rinn & Crutchfield

می‌گردد (بتس کرکوف، مک‌گرات، گراوز و اوچزا، ۲۰۱۷). پژوهش‌های اخیر نظیر رایس و رنزولی (۲۰۲۱)؛ خلید و کیشک^۲ (۲۰۲۱)؛ بری‌گاندی، وینر، سیگل، گابینز و لیتل^۳ (۲۰۱۶)؛ رنزولی (۲۰۱۴) بر طراحی محیط آموزشی و برنامه درسی ویژه دانش‌آموزان سرآمد و لزوم مداخلات و برنامه‌هایی تأکید دارند که به‌طور ویژه بتواند کلیه نیازهای تحصیلی، اجتماعی و عاطفی این دانش‌آموزان را مورد توجه و حمایت قرار دهد.

در واقع اولین قدم برای طراحی برنامه درسی انتخاب یک چارچوب اتکایی در همسوسازی عناصر برنامه درسی بر مبنای آن است (صفیان، حسینی‌خواه، باقری و علی‌عسگری، ۱۳۹۸). صاحب‌نظران، طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی با رویکرد غنی‌سازی^۴ را برای دانش‌آموزان تیزهوش پیشنهاد می‌کنند (مایدیجسکی^۵، ۲۰۱۸). رویکرد غنی‌سازی بر اصلاح برنامه درسی مبتنی بر افزایش دانش، مهارت‌های تفکر سطوح بالا و ارتباطات موثر با دنیای فراتر از کلاس درس تأکید دارد (لینجس واران و مانگایارکراسی^۶، ۲۰۲۱). غنی‌سازی یکی از روش‌های آموزش تیزهوشان است که دانش‌آموز را قادر می‌سازد تا درکی عمیق‌تر از مفاهیم درسی ارائه شده داشته باشد و تجارب یادگیری را گسترده‌تر سازند. اولین بار رنزولی (۱۹۷۶) غنی‌سازی را به عنوان یک مدل همراه با فعالیت‌های یادگیری عمیق و مادام‌العمر توصیف کرد که تفکر خلاقانه و رفتار هوشمندانه را در دانش‌آموزان پایه‌ریزی می‌نماید. متمرکز بودن برنامه درسی بر علایق دانش‌آموزان، تنوع و جذابیت محتوا، فرصتی برای توسعه خلاقیت، رشد شخصیت و بهبود مهارت‌های ارتباطی از مهمترین ویژگی‌های برنامه‌های درسی غنی‌سازی شده استناد دارد می‌باشند (رنزولی، ۲۰۱۴).

تاکنون مدل‌های غنی‌سازی مختلفی نظیر مدل غنی‌سازی عناصر سه‌حلقه‌ای رنزولی (۱۹۷۶)؛ مدل فهرست چندگانه رنزولی (۱۹۸۸)؛ مدل یادگیرنده خودمختار بتس و کرچر (۱۹۹۹) و مدل برنامه درسی چندبعدی مورلاک و موریسون (۱۹۹۹) برای دانش‌آموزان

1. Bates-Krakoff, Mcgrath, Graves & Ochs
2. Khaldi & Kishek
3. Brigandi, Siegle, Weiner, Gubbins & Little
4. Enrichment Model
5. Miedijensky
6. Lingewarana & Mangayarkarasi

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ...

تیزهوش ارائه شده است. مشهورترین و رایج‌ترین آن‌ها مدل غنی‌سازی در سطح آموزشگاه است و توسط رنزولی (۱۹۹۷) به عنوان طرحی برای ارزیابی نقاط قوت، علائق و استعداد‌های دانش‌آموزان و روشی منظم برای اصلاح برنامه درسی استعداد‌های درخشان طراحی گردید (رنزولی، ۲۰۱۰). صاحب‌نظران حوزه غنی‌سازی برنامه درسی معتقدند محتوای ارائه شده برای فراگیران استعداد‌های درخشان باید غنی و چالش‌برانگیز باشد، بتواند کنجکاوای فراگیران را برانگیزد و آنان را به کندوکاو و اداار نماید؛ شواهد بسیاری نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزشی غنی‌سازی شده بطور عمیق مهارت‌های شناختی و یادگیری دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهند (کراتری، ریچاردسون و لوئیس، ۲۰۱۹).

همچنین رایس و رنزولی (۲۰۲۱) تأکید دارند که در غنی‌سازی، علاوه بر تغییرات در برنامه کلاسی، سایر فعالیت‌های خارج از کلاس نیز در برنامه درسی گنجانده می‌شود تا فرصت‌های یادگیری گسترده‌تری را در اختیار دانش‌آموزان تیزهوش قرار دهد. نتایج مطالعه ایکو^۲ (۲۰۱۳) نشان داد که تشخیص نیازهای دانش‌آموزان سرآمد در مدرسه و نحوه برنامه‌ریزی و اجرای یک برنامه غنی‌سازی بسیار ضروری و مورد تأکید است. نتایج مطالعات الزوبی^۳ (۲۰۱۴) و ورنر، کامپرمین و ریتمن^۴ (۲۰۲۱) نشان داد برنامه غنی‌سازی، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش را بهبود بخشید و آنان را راهنمایی می‌کند تا استعدادها و توانایی‌های خود را شناسایی و توسعه دهند. وینگیز، هاردینگ و انگلبرت^۵ (۲۰۱۷) و خلید و کیشک (۲۰۲۱) و درگا و آتامن^۶ (۲۰۲۱) در مطالعات خود دریافتند که یک برنامه درسی غنی‌سازی شده موجب افزایش اشتیاق به یادگیری و رشد شخصی در دانش‌آموزان و همچنین باعث کاهش کسالت و دلزدگی در آنان شده است؛ به‌طوریکه برنامه درسی چالش‌برانگیز، فرصتی برای فعالیت و کسب تجربه، درک عمیق‌تر و علاقمندی به درس‌هایی مانند ریاضیات می‌گردد و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا پتانسیل واقعی خود را کشف و توسعه دهد. اکنون در اکثر کشورها در زمینه توسعه شیوه‌های آموزشی مدرن، تدوین برنامه درسی غنی‌سازی شده

1. Crabtree, Richardson & Lewis

2. Echo

3. Al-Zoubi

4. Verner, Cuperman & Reitman

5. Wiggins, Harding & Engelbrecht

6. Darga & Ataman

به عنوان هسته اصلی آموزش در چارچوب نظریه‌های تیزهوشی بسیار مورد بحث قرار گرفته است (لاین و تیری^۱، ۲۰۲۱).

در ایران نیز با نظر به ضرورت شکوفا نمودن استعدادهای درخشان، به عنوان ذخایر ملی و اهمیت نقش و جایگاه آنان در توسعه، تولید علم، هنر و فناوری «سند راهبردی کشور در امور نخبگان» با هدف کشف، شناسایی، جذب، هدایت و حمایت تحصیلی، تربیتی و معنوی استعدادهای برتر در شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شده است. همچنین تربیت مبتنی بر اصل تفاوت‌های فردی و توجه به تنوع استعدادها در اسناد بالادستی مانند «برنامه درسی ملی» مورد تأکید قرار گرفته است (کلباسی، آقاحسینی و فردین، ۱۳۹۹). با این وجود جایگاه کشور ایران نسبت به سایر کشورها در رتبه‌بندی گزارش‌های جهانی استعداد (واحد اطلاعات اقتصادی، ۲۰۱۵)^۲ نشان می‌دهد فعالیت‌های انجام شده برای دانش‌آموزان استعدادهای درخشان کافی نبوده و دارای نقص‌هایی است که باعث کاهش کارایی و اثربخشی آنها شده است (حاج‌کاظمیان، هویدا، عابدی و رجایی‌پور، ۱۳۹۷)؛ همچنین معلمان این مدارس در خصوص شناخت تیزهوشان، خصوصیات روانی این گروه از دانش‌آموزان و یا شیوه تدریس به این گروه از دانش‌آموزان کمتر آموزش دیده‌اند (معافی و رون، ۱۳۹۳). عدم آشنایی معلمان به برنامه‌های درسی خلاق، عدم وجود روش‌های تدریس نوین، فضای آموزشی و تجهیزات آموزشی کمتر از میانگین معیار از جمله اشکالات مدارس تیزهوشان است و به نظر می‌رسد که تا رسیدن به سطح مطلوب فاصله وجود دارد (جباری، ۱۳۹۶). از سوی دیگر مشکلاتی از قبیل افت تحصیلی و بی‌انگیزگی یکی از چالش‌های بزرگ در پرورش دانش‌آموزان استعدادهای درخشان است که بخش بزرگی از مشکلات موجود پیش‌روی این افراد، مربوط به مشکلات تحصیلی و آموزشی است (ابوالقاسمی، زینلی‌پور، شیخی و عصاره، ۱۳۹۸).

در این راستا نتایج پژوهش خضری، قادری و عبدللهی (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که در برنامه درسی استعدادهای درخشان تاکنون موضوع مهارت‌های زندگی مورد توجه نبوده است. در حالی که برای بالندگی نخبگان بیش از هر چیز به غیر از سرمایه‌های فکری و مالی، مدیریت اثر

1. Laine & Tirri
2. The Economist Intelligence Unit (EIU)

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ... بخش و سیاست‌گذاری آموزشی لازم است بر آموزش مؤلفه‌های نظیر مهارت‌های زندگی نیز تأکید شود (خضری و همکاران، ۱۳۹۹). چرا که پویایی روانی استعداد‌های درخشان، وابسته به پویایی محیط آموزشی و پرورشی ویژه و هرگونه برنامه اختصاصی است. از اینرو تدوین برنامه‌های جدید آموزشی که پاسخگویی پویایی دانش‌آموزان تیزهوش باشد اجتناب‌ناپذیر است و برنامه‌هایی که با ویژگی‌های دانش‌آموزان تیزهوش سازگار باشد و محیط فعال برای رشد و شکوفایی استعداد‌هایشان را فراهم آورد لازم و ضروری به نظر می‌رسد (غلامی، ملکی، صادقی و محمدی، ۱۳۹۸).

با توجه به مطالب ارائه شده اکنون ضرورت ارتقاء برنامه درسی دانش‌آموزان تیزهوش بیش از پیش احساس می‌شود. بدین سبب پژوهشگران در مطالعه حاضر در صدد پاسخ به این سوال بوده‌اند که مشکلات اساسی در مسیر پیشرفت دانش‌آموزان استعداد‌های درخشان چیست و چگونه می‌توان بر این مسائل فائق آمد. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی با استفاده از روش کیفی در حوزه غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران انجام نشده است و همین امر اهمیت و ضرورت پژوهش در این زمینه را برجسته می‌سازد؛ همچنین از میان روش‌های پژوهش کیفی، رویکرد داده بنیاد به دلیل توانمندی در تدوین الگوی بومی مطابق با ارزش‌ها، موانع و شرایط اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور ایران به جهت بررسی عمیق موضوع مورد مطالعه انتخاب گردید. بنابراین پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس تیزهوشان ایران بر اساس رویکرد داده بنیاد انجام شد. سوالات پژوهش شامل موارد زیر است:

- ۱) عواملی علی‌الترگذار در بهبود و ارتقاء برنامه درسی تیزهوشان کدامند؟
- ۲) راهبردهای غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان کدامند؟
- ۳) عوامل زمینه‌ای در بهبود برنامه درسی کدام است؟
- ۴) عوامل مداخله‌گر و موانع اجرای راهبردها کدام است؟
- ۵) پیامدهای اجرای راهبردهای غنی‌سازی چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از روش کیفی و رویکرد داده بنیاد^۱ انجام شده است. نظریه زمینه‌ای پژوهشگران را در رسیدن به شناخت پدیده مورد مطالعه یاری می‌رساند و محقق را قادر می‌سازد تا نظریه خود را بر اساس داده‌های واقعی استحکام بخشد (کوربین و استراوس^۲، ۲۰۰۸). رویکرد داده‌بنیاد یک روش استقرایی و اکتشافی است و به پژوهشگران امکان می‌دهد تا بجای اتکا به نظریه‌های پیشین، خود به تدوین نظریه اقدام کنند؛ لذا این امر دلیل مهم انتخاب رویکرد داده‌بنیاد در پژوهش حاضر می‌باشد.

مشارکت‌کنندگان

مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر شامل متخصصانی بود که در حوزه استعدادهای درخشان و برنامه درسی دارای پیشینه مطالعاتی هستند؛ مدیران؛ معلمان و دانش‌آموزان مدارس استعدادهای درخشان شهر اصفهان که مطابق با اصول پژوهش کیفی با استفاده از نمونه‌گیری نظری^۳ و از نوع هدفمند^۴ (دانایی‌فرد، ۱۳۸۴) انتخاب شدند. بر اساس نظر کرسول^۵ (۲۰۰۷) ملاک ورود به پژوهش انتخاب افرادی بود که با توجه به هدف تحقیق، نسبت به موضوع اطلاعات کامل داشته باشند و پژوهشگر را در تشکیل مدل نظری یاری دهد.

گردآوری داده‌ها

روش جمع‌آوری داده‌ها به این صورت بود که پس از دریافت مجوز از آموزش و پرورش استان اصفهان و با حضور در مدارس استعدادهای درخشان، توضیحاتی در مورد اهداف پژوهش و شیوه انجام کار به مدیران مدارس داده شد و مصاحبه باز و نیمه‌ساختاریافته^۶ انجام شد. در ابتدای هر مصاحبه هدف مصاحبه ذکر و برای ضبط گفتگو اجازه گرفته شد. ضمناً در مورد محرمانه بودن اطلاعات و عدم ذکر نام به مشارکت‌کنندگان اطمینان داده شد. مصاحبه‌ها به صورت فردی و به مدت ۲۵ تا ۳۵ دقیقه در مکانی انجام گرفت که احساس امنیت و آرامش

-
1. Grounded Theory
 2. Strauss & Corbin
 3. Theoretical Sampling
 4. Purposive Sampling
 5. Craswell
 6. Semi-Structured

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ...

برای مشارکت‌کنندگان فراهم گردد. ابتدا سوالات پژوهش بصورت کلی مطرح می‌شد و سپس بر اساس پاسخ مصاحبه‌شوندگان به جزئیات موضوع پرداخته شد. داده‌ها با تعداد ۱۵ مصاحبه از دو مدرسه به اشباع^۱ رسید. مصاحبه‌شوندگان شامل: متخصصان (۳ نفر هیئت علمی) که در حوزه استعداد‌های درخشان و برنامه درسی دارای پیشینه مطالعاتی بودند؛ مدیران (۲ نفر)؛ معلمان (۴ نفر) و دانش‌آموزان (۶ نفر) مدارس استعداد‌های درخشان شهر اصفهان بودند. معیار قضاوت در متوقف کردن نمونه‌گیری نظری، کفایت نظری مقوله‌هاست و به این معناست که داده‌ها به تکرار می‌رسد و یافته جدیدی حاصل نمی‌گردد (دانایی‌فرد، ۱۳۸۴). پس از هر مصاحبه، از روی فایل صوتی یادداشت‌برداری صورت می‌گرفت و داده‌ها سازماندهی می‌شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها مطابق با مراحل نظریه داده‌بنیاد و با استفاده از رهیافت نظام‌مند^۲ کوربین و استراووس (۲۰۱۴) در سه مرحله انجام گرفت. مرحله اول شامل کدگذاری باز^۳ بود که با توجه به سطر به سطر به متن مصاحبه‌ها، مفاهیم استخراج شد. در مرحله دوم کدگذاری محوری^۴ و در مرحله سوم کدگذاری گزینشی^۵ انجام شد. در پژوهش‌های کیفی جهت تأیید صحت و صغم مضامین، هر مصاحبه بلافاصله مورد تحلیل قرار گرفته و مفاهیم اصلی از آن استخراج می‌شود. سپس به صورت جمع بندی و خلاصه از مصاحبه شونده بازخورد و تأیید دریافت می‌شود.

اعتباریابی داده‌ها

جهت اعتباریابی کدگذاری‌ها دو معیار خود‌بازبینی محقق و کدگذاران مستقل (کرسول و کلارک^۶، ۲۰۰۷ ترجمه کیامنش و سرایی، ۱۳۹۰) به‌کار گرفته شد. بدین منظور هر سه پژوهشگر داده‌های اولیه را به صورت جزء به جزء مورد بررسی قرار داده و کدگذاری کردند؛ همچنین پس از پایان کدگذاری‌ها بر طبق معیار پایایی ارزیابان^۷ و استفاده از گروه خبرگان (عابدی‌جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخ‌زاده، ۱۳۹۰)، یافته‌ها در اختیار ۳ نفر دیگر از کارشناسان

1. Saturation Point
2. Systematic
3. Open Coding
4. Axial Coding
5. Selective Coding
6. Craswell & Clark
7. Inter-Rater Reliability

(روان‌شناس و عضو هیئت علمی دانشگاه) که درحوزه هوش، استعداد و برنامه درسی فعال هستند قرار داده شد تا صلاحیت و انطباق کدگذاری‌ها مورد بررسی قرارگیرد.

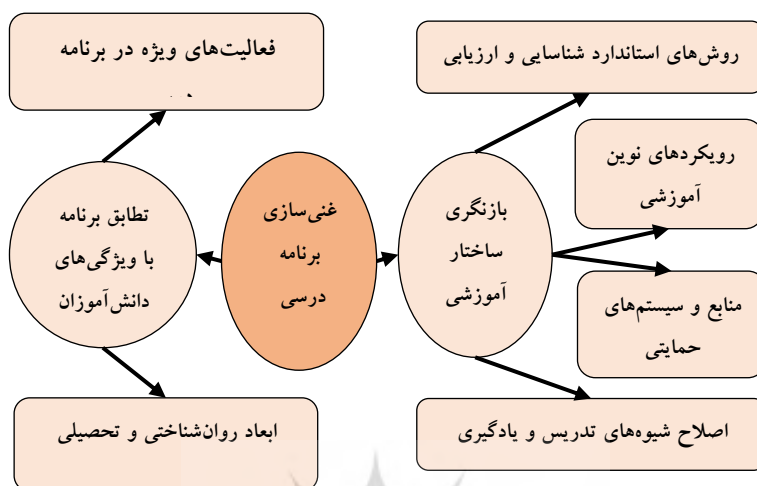
یافته‌ها

داده‌های اولیه شامل ۳۶۰ مضمون بود که در مرحله اول کدگذاری باز، تعداد ۱۳۵ مفهوم از درون داده‌ها استخراج شد. در مرحله دوم کدگذاری محوری مفاهیم مرتبط دسته‌بندی شدند و تعداد ۱۸ مولفه را تشکیل دادند. در مرحله سوم کدگذاری گزینشی، مؤلفه‌هایی که به لحاظ مفهومی نزدیکی بیشتری داشتند ۹ مقوله را تشکیل داد. با توجه به اینکه غنی‌سازی برنامه‌درسی به عنوان پدیده محوری در نظر گرفته شد و بر اساس پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان کدهایی که در خلال مصاحبه‌ها بارها ظاهر شده بود و بیشترین ارتباط را با ارتقاء برنامه درسی داشت به عنوان پدیده محوری انتخاب شد. نتایج کدگذاری پدیده محوری در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱ پدیده محوری در برنامه درسی مدارس استعدادهای درخشان

| مقوله (کدگذاری انتخابی) | مولفه (کدگذاری محوری) | مفاهیم (کدگذاری باز) |
|---|--|-------------------------------------|
| غنی‌سازی برنامه درسی مدارس تیزهوشان | بازنگری ساختار آموزشی | روش‌های استاندارد شناسایی و ارزیابی |
| | | بکارگیری رویکردهای نوین آموزشی |
| | | جذب منابع و سیستم‌های حمایتی |
| | | اصلاح شیوه‌های تدریس و یادگیری |
| | | فعالیت‌های ویژه در برنامه درسی |
| | تطابق برنامه با ویژگی‌های دانش‌آموزان | توجه به ابعاد روان‌شناختی و تحصیلی |

نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد مقوله غنی‌سازی برنامه درسی از جامعیت بیشتری برخوردار است و بیشترین ارتباط را با سایر مقولات دارد. این مقولات در شکل ۱ نشان داده شده است.



شکل ۱. پدیده محوری مرتبط با برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

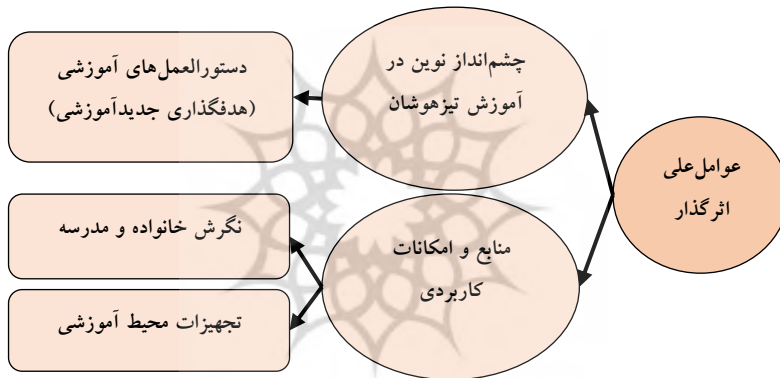
از نظر کوربین و استراس (۲۰۰۸) عوامل علی، حوادث و اتفاقاتی است که به وقوع یا رشد و توسعه پدیده محوری می‌انجامد و نشان دهنده شرایطی است که پدیده محوری متأثر از آن است. بنابراین سوال پژوهش از مصاحبه‌شوندگان این بود که عواملی که بر بهبود و ارتقاء برنامه درسی تیزهوشان اثرگذار است کدامند؟ کدگذاری عوامل علی در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲ عوامل علی اثرگذار در ارتقاء برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

| مفاهیم (کدگذاری باز) | مولفه (کدگذاری محوری) | مقوله (کدگذاری انتخابی) |
|--|---|-------------------------------------|
| ساختارهای آموزشی و پرورشی نظام‌مند/ اصول و تدوین اهداف/ جایگزینی برنامه‌های نوین/ آموزش کاربردی/ ارزیابی تغییرات/ نیازسنجی/ انسجام در اجرا/ افزایش دانش و آگاهی معلمان/ تداوم در اجرای برنامه‌های آموزشی | دستورالعمل‌های آموزشی (هدف‌گذاری جدید آموزشی) | چشم‌انداز نوین در آموزش تیزهوشان |
| شناسایی عوامل سرکوب‌کننده استعداد/ اصلاح شیوه‌های تدریس و یادگیری/ اجتناب از حافظه محوری/ یادگیری عمیق/ هموار شدن مسیر رشد و شکوفایی/ مهارت آموزی/ عدم تأکید بر مطالب تئوری/ تغییر نگرش نسبت به دانشگاه به عنوان تنها راه موفقیت | تغییر نگرش خانواده و مدرسه | |

| | | |
|--|-------------------------|-------------------|
| منابع آموزشی / تأمین امکانات آموزشی / فرصت و امکان شکوفایی / توجه به دانش‌آموزان طبقات مختلف اقتصادی / اتاق‌های مرجع دارای امکانات ویژه آموزشی / دسترسی آسان به پایگاه‌های اطلاعاتی / تجهیز کتابخانه و آزمایشگاه / برگزاری دوره‌های آموزشی کاربردی | منابع و امکانات کاربردی | تجهیز محیط آموزشی |
|--|-------------------------|-------------------|

بر اساس نتایج جدول ۲ با دسته‌بندی و طبقه‌بندی کدهای باز، تعداد ۳ مولفه به عنوان کدهای محوری حاصل شد که شامل دستورالعمل‌های آموزشی (هدف‌گذاری جدید آموزشی)؛ نگرش خانواده و مدرسه و تجهیز محیط آموزشی می‌باشد. در مرحله کدگذاری انتخابی ۲ مقوله چشم‌انداز نوین در آموزش تیزهوشان و مقوله منابع و امکانات کاربردی از جمله عوامل علی هستند که فرآیند غنی‌سازی برنامه درسی (پدیده محوری) را تحت تأثیر قرار می‌دهند. شکل ۲ نشان دهنده عوامل علی است.



شکل ۲. عوامل علی اثرگذار در ارتقاء برنامه درسی دانش‌آموزان استعداد‌های درخشان

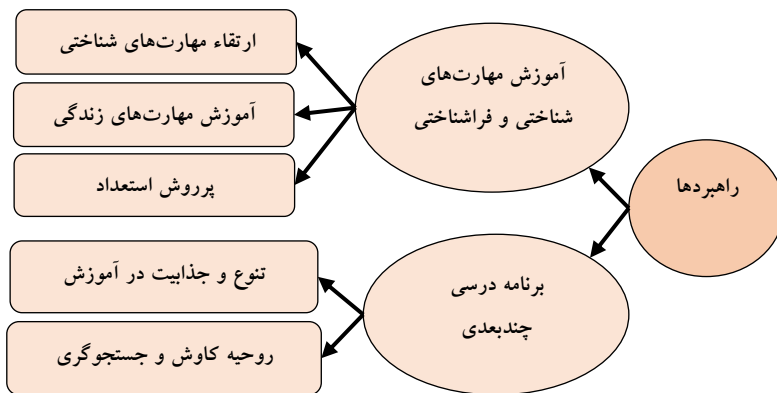
سوال بعدی این بود که برای بهبود و کارآمدی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان چه راهبردهایی می‌تواند موثر باشد؟ به اعتقاد کوربین و استراس (۲۰۰۸) راهبردها، اقداماتی در جهت تحقق پدیده محوری است که تحت شرایط ویژه انجام می‌گیرد. راهبردهای غنی‌سازی برنامه درسی تیزهوشان (پدیده محوری) در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. راهبردها غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

| مقوله | مؤلفه | مفاهیم |
|-------------------|------------------|--|
| (کدگذاری انتخابی) | (کدگذاری محوری) | (کدگذاری باز) |
| | ارتقاء مهارت‌های | تقویت سبک تفکر انتقادی / آفرینندگی و خلاقیت / خودباوری و |

| مفاهیم (کدگذاری باز) | مؤلفه (کدگذاری محوری) | مقوله (کدگذاری انتخابی) |
|--|-----------------------------|------------------------------------|
| عزت نفس / راهبردهای مطالعه و یادگیری / پژوهشگر پروری / مهارت تصمیم‌گیری و حل مسئله | شناختی | آموزش مهارت‌های شناختی و فراشناختی |
| مهارت‌های اجتماعی / ارتباط موثر / صمیمیت و همکاری / روابط بین فردی / مدیریت روابط | آموزش مهارت‌های زندگی | |
| مهارت‌های ابراز و مدیریت هیجان / تاب‌آوری / مقابله با استرس / همدلی / رقابت‌جویی سالم | | |
| توجه به تفاوت‌های فردی / پیگیری علایق دانش‌آموزان / مهارت - آموزی / فرصت ابراز هیجانات / فعالیت‌های علمی، ادبی / مهارت‌آموزی / ابداع و ابتکار / گشودگی در برابر تجربه / هنر پروری | پرورش استعداد | |
| تدریس خلاقانه و فعال / انگیزه‌بخش بودن مطالب درسی / راهبردهای کاهش کسالت در کلاس / جذابیت محیط درسی / گردش‌های علمی / فرصت اندیشه مستقل / عدم تأکید بر دروس تئوری / تقویت روحیه ابتکار و جستجوگری / تشویق به صمیمیت در محیط کلاس / ایجاد موقعیت‌های چالش‌برانگیز | تنوع و جذابیت در آموزش | برنامه درسی چندبعدی |
| نمایشگاه‌های علمی / گردهمایی / بازار کتاب / نمایش محلی یا ناحیه‌ای / بازدیدهای علمی - پژوهشی / کلوب‌ها / فوق‌برنامه آموزشی - تفریحی / انجمن‌های علمی و حرفه‌ای / دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی / تشویق به پژوهش / کارگاه‌ها و دوره‌های ویژه آموزشی | ترویج روحیه کاوش و جستجوگری | |

با توجه به نتایج جدول ۳ پس از طبقه‌بندی شناسه‌های باز در مرحله کدگذاری محوری تعداد ۵ مؤلفه شامل ارتقاء مهارت‌های شناختی؛ آموزش مهارت‌های زندگی؛ پرورش استعداد، تنوع و جذابیت در یادگیری و ترویج روحیه کاوش و جستجوگری بدست آمد. سپس در مرحله کدگذاری انتخابی ۲ مقوله با عنوان آموزش مهارت‌های شناختی و فراشناختی و برنامه درسی چندبعدی به عنوان راهبردهای کلی در راستای ارتقاء برنامه‌درسی تیزهوشان (تحقق پدیده محوری) مشخص شد که در شکل ۳ نمایش داده شده است.



شکل ۳. راهبردها غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

عوامل زمینه‌ای، بسترساز اجرای راهبردها هستند، بنابراین از مصاحبه‌شوندگان این سوال پرسیده شد که عوامل و شرایط بسترساز در بهبود برنامه درسی کدام است؟ عوامل زمینه‌ای در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴ عوامل زمینه‌ای غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

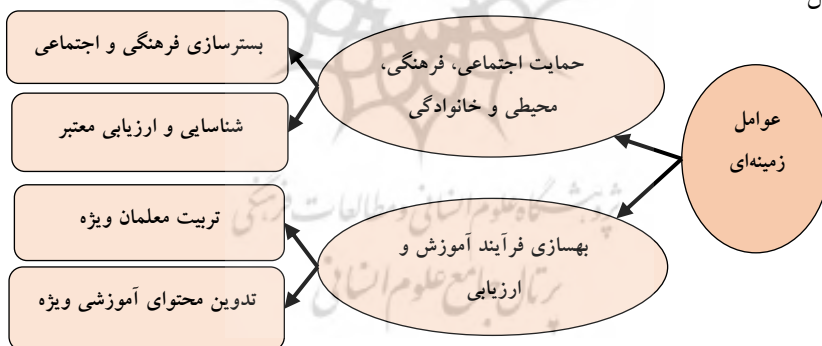
| مفاهیم (کدگذاری باز) | مؤلفه (کدگذاری محوری) | مقوله (کدگذاری انتخابی) |
|---|---------------------------|---|
| در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی، محیطی و خانوادگی دانش‌آموزان/ در نظر گرفتن تنوع علایق، استعداد و توانمندی دانش‌آموزان | بسترسازی فرهنگی و اجتماعی | حمایت اجتماعی، فرهنگی، محیطی و خانوادگی |
| آزمون‌های تشخیصی سازش‌یافته/ تجدید نظر در معیارهای سنجش توانایی دانش‌آموزان/ ارزیابی نقش ویژگی‌های فرهنگی/ شناسایی مشکلات تحصیلی و روان‌شناختی دانش‌آموزان/ توجه به نیازهای روان‌شناختی دانش‌آموزان/ شناسایی توانایی‌های چندگانه/ مشاوره و راهنمایی تحصیلی و شغلی | شناسایی و ارزیابی معتبر | بهبودی فرآیند آموزش و ارزیابی |
| ارتقاء دانش معلمان از مسائل روز دنیا/ خلاق و کنجکاو بودن/ نقش الگویی عشق به یادگیری/ مهارت ایجاد احساسات مثبت/ قدرت ارتباط‌گیری/ شخصیت رشد یافته و رفتار روشنفکرانه/ انعطاف‌پذیری در روش تدریس/ آموزش کاربردی و کارآمد/ آشنایی به ابزارهای | تربیت معلمان ویژه | |

الکترونیکی و روش‌های پژوهشی/ آگاهی از نیازها،
علاقه و استعداد‌های دانش‌آموزان/ درک صحیح از مفهوم
واقعی غنی‌سازی/ دوره‌های افزایش مهارت تدریس/
حمایت از معلمان جهت افزایش انگیزه تدریس/ استفاده
از معلم متخصص جهت رشد استعداد

توجه به سبک‌های یادگیری در کلاس/ پرهیز از ارائه
مطالب طولانی بعنوان غنی‌سازی در برنامه‌درسی/
شناسایی عوامل رخوت دانش‌آموزان/ ترغیب دانش‌آموزان
و معلمان به تحقیق و پژوهش/ تدوین کتاب‌های راهنمای
معلم در راستای فعالیت‌های غنی‌سازی

تدوین محتوای آموزشی
ویژه

نتایج جدول ۴ حاکی از آن است که پس از طبقه‌بندی شناسه‌های باز، در مرحله کدگذاری محوری تعداد ۴ مولفه شامل بسترسازی فرهنگی و اجتماعی؛ شناسایی و ارزیابی معتبر؛ تربیت معلمان ویژه و تدوین محتوای آموزشی ویژه بدست آمده است. سپس در مرحله کدگذاری انتخابی، ۲ مقوله با عنوان حمایت اجتماعی، فرهنگی، محیطی و خانوادگی و بهسازی فرآیند آموزش و ارزیابی به عنوان عوامل زمینه‌ساز در راستای تحقق راهبردها حاصل شد. این عوامل در شکل ۴ آمده است.



شکل ۴. عوامل زمینه‌ای غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

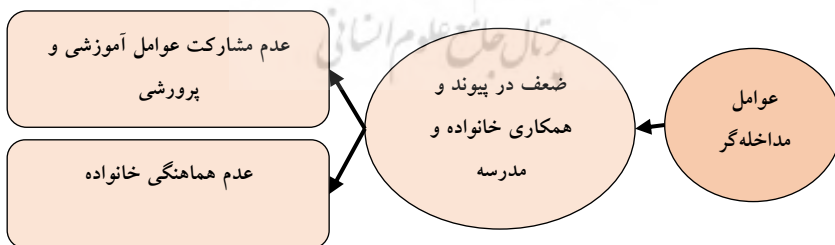
از آنجاییکه راهبردها تحت تأثیر عامل دیگری نیز قرار می‌گیرد که نقش عوامل مداخله‌گر را ایفا می‌نماید، این عوامل در اجرای راهبردها و تحقق پدیده محوری اثر محدودکننده دارند (کوربین و استراوس، ۲۰۰۸). بنابراین سوال بعدی پژوهش در راستای تهدیدات و موانعی بود

که اجرای راهبردهای غنی‌سازی برنامه درسی را با مشکل مواجه می‌کند. این عوامل در جدول شماره ۵ آمده است.

جدول ۵ عوامل مداخله‌گر غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعدادهای درخشان

| مفاهیم (کدگذاری باز) | مؤلفه (کدگذاری محوری) | مقوله (کدگذاری انتخابی) |
|---|----------------------------------|---------------------------------------|
| ناهماهنگی سازمانی/ عدم مشارکت عوامل آموزشی و پرورشی با متخصصان در تدوین برنامه غنی‌سازی/ مقاومت در تبادل اطلاعات/ فقدان حمایت عوامل آموزشی و پرورشی/ تغییر ذهنیت عوامل آموزشی/ مشکل در پذیرش دیدگاه صحیح از برنامه‌های غنی‌سازی | عدم مشارکت عوامل آموزشی و پرورشی | ضعف در پیوند و همکاری خانواده و مدرسه |
| عدم هماهنگی خانه-مدرسه در اجرای برنامه غنی‌سازی/ آگاهی اندک والدین از نقاط قوت برنامه غنی‌سازی/ فقدان انگیزه و رغبت در دانش‌آموزان/ مشکلات روان‌شناختی/ کمبود امنیت عاطفی و روانی در خانواده/ انتظارات نادرست خانه و مدرسه | عدم هماهنگی خانواده | |

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد ۲ مؤلفه شامل عدم مشارکت عوامل آموزشی و پرورشی و عدم هماهنگی خانواده به عنوان مؤلفه‌های مداخله‌گر در اجرای برنامه غنی‌سازی می‌باشند. در مرحله کدگذاری انتخابی مقوله ضعف در پیوند و همکاری خانواده و مدرسه مانع اصلی در اجرای غنی‌سازی برنامه درسی تیزهوشان است که اثر محدودکننده دارد. این مؤلفه‌ها در شکل ۵ نشان داده شده است.



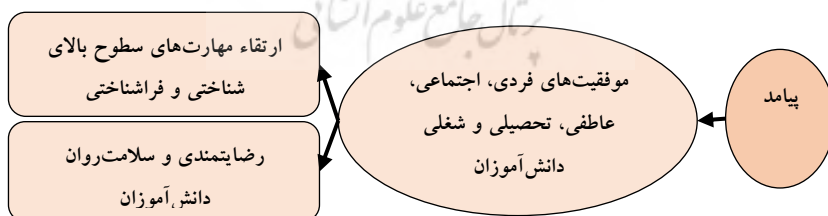
شکل ۵. عوامل مداخله‌گر غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعدادهای درخشان

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ... با توجه به اینکه اجرای راهبردها بر تحقق پیامدها تأثیر می‌گذارند و پیامدها نیز نتایج مستقیم و غیرمستقیم ظهور پدیده محوری (کوربین و استراووس، ۲۰۰۸) می‌باشند، یافته‌های مرتبط با پیامدها در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶ پیامدهای غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

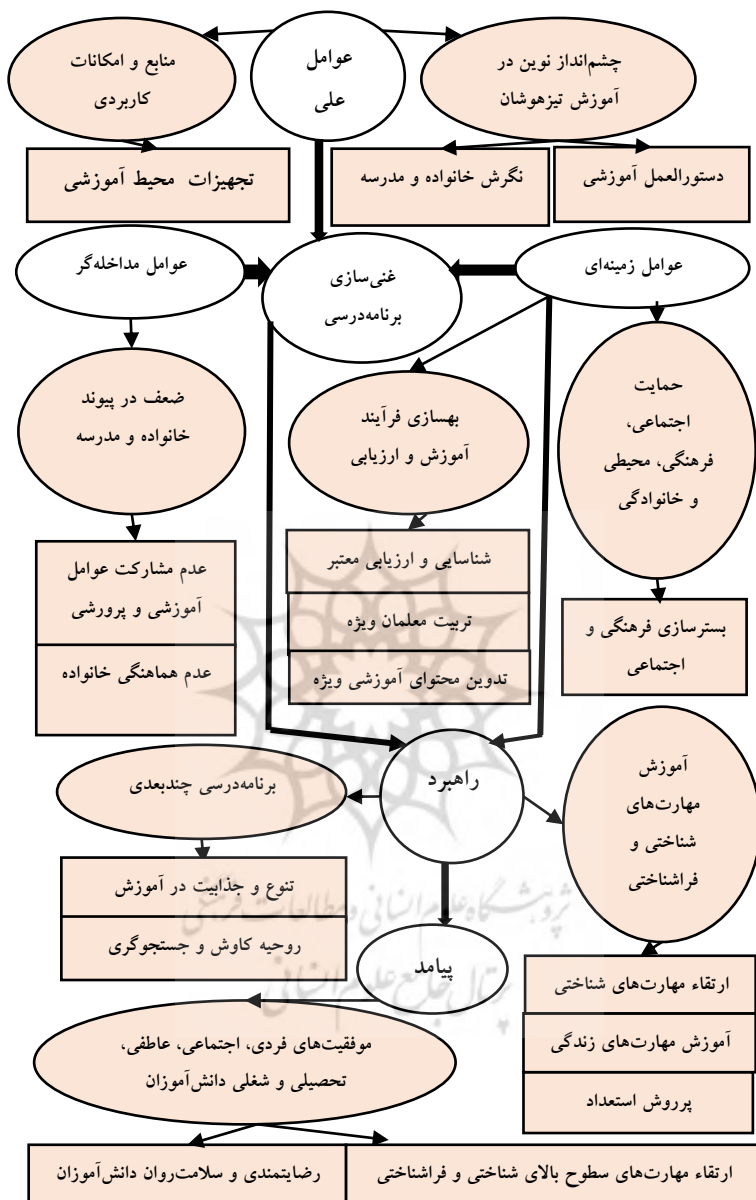
| مفاهیم (کدگذاری باز) | مؤلفه (کدگذاری محوری) | مقوله (کدگذاری انتخابی) |
|---|--|--|
| انتخاب آگاهانه/ هدایت و موفقیت شغلی/ کارآفرینی/ مهارت‌آموزی و حرفه‌آموزی/ تجربه‌اندوزی/ سواد رسانه‌ای/ سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات | ارتقاء مهارت‌های سطوح بالای شناختی و فراشناختی | موفقیت‌های فردی، اجتماعی، عاطفی، تحصیلی و شغلی |
| توسعه نوآوری و ابتکار/ روحیه جستجوگری و اکتشاف/ ابتکار عمل/ جهت‌دهی به خود | رضایتمندی و سلامت‌روان دانش‌آموزان | دانش‌آموزان |
| موفقیت تحصیلی/ رشد استقلال و خوداتکایی/ مسئولیت‌پذیری و تعهد/ انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری با شرایط مدیریت روابط/ بهبود تعاملات اجتماعی و بین فردی | بهبود روان‌شناختی/ ارتقاء سلامت‌روانی/ رشد شخصیت/ افزایش شادابی و نشاط در فراگیران | |

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، با تحلیل کدهای باز، ۲ مؤلفه محوری به دست آمد که شامل ارتقاء مهارت‌های سطوح بالای شناختی، فراشناختی و رضایتمندی و سلامت‌روان دانش‌آموزان می‌باشد. مقوله موفقیت‌های فردی، اجتماعی، عاطفی، تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان پیامد حاصل از اجرای راهبردهای غنی‌سازی برنامه‌درسی می‌باشد که در شکل ۶ آمده است.



شکل ۶. پیامدهای غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان

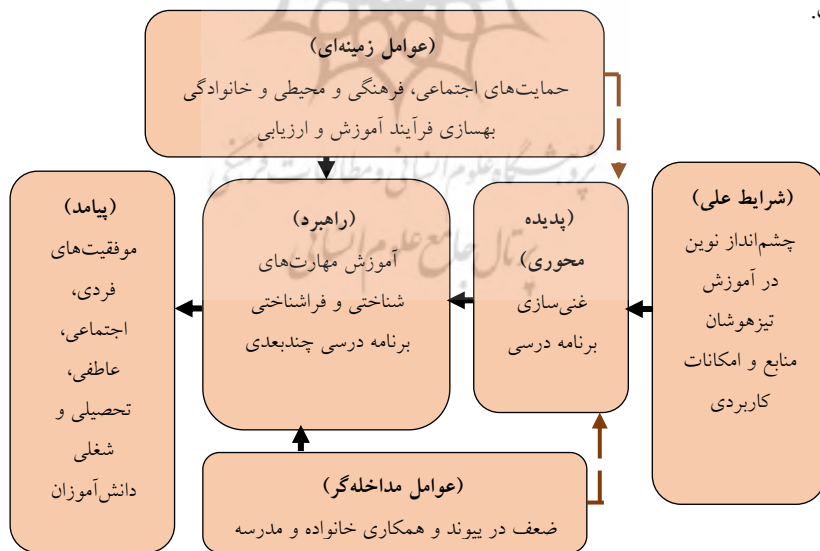
الگوی نهایی غنی‌سازی برنامه‌درسی مدارس استعداد‌های درخشان در شکل ۷ آمده است.



شکل ۷. الگوی غنی‌سازی برنامه‌درسی دانش‌آموزان مدارس استعداد‌های درخشان

تبیین الگوی غنی‌سازی برنامه درسی

همان‌طور که در شکل ۱ (پدیده محوری) مشاهده می‌شود الگوی غنی‌سازی برنامه درسی استعداد‌های درخشان نشان دهنده ارتباط مستقیم و غیرمستقیم مؤلفه‌ها با یکدیگر می‌باشد. مقوله غنی‌سازی برنامه درسی به عنوان پدیده محوری در مرکز این الگو قرار گرفته است. در رأس الگو عوامل علی و نشان‌دهنده مؤلفه‌های مهم در برنامه درسی تیزهوشان است که نیازمند بازنگری، اصلاح و ارتقاء می‌باشد. عوامل مداخله‌گر نیز نشان دهنده موانع موجود در اجرای راهبردهای غنی‌سازی می‌باشند و در صورتیکه در برطرف نمودن آن اقدامات لازم انجام نشود، طبیعتاً برنامه درسی مدارس با مشکلات پیشین مواجه خواهد شد. در مقابل، عوامل زمینه‌ای بسترساز اجرای راهبردهای ارتقاء و بهبود برنامه درسی خواهند بود و مسیر پیشرفت را تا دستیابی به پیامدهای موثر و مفید هموار می‌سازند. پیامدهای حاصله نیاز کلیه جوامع برای توسعه فرآیند تعلیم و تربیت و هدف اصلی کلیه برنامه‌های آموزشی و پرورشی در مدارس می‌باشد. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر در مرحله نهایی، ساختار اصلی الگوی مفهومی بر اساس نظریه داده‌بنیاد طراحی شد و مفاهیم کدگذاری شده به منظور توصیف غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران در آن قرار گرفت که در شکل ۸ نمایش داده شده است.



شکل ۸. الگوی مفهومی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان بر اساس داده بنیاد

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج، عوامل مرتبط با مبحث غنی‌سازی برنامه‌درسی مدارس استعدادهای درخشان به ۹ مقوله اصلی اشاره دارد. این شاخصه‌ها که در طول فرآیند پژوهش و بر اساس دیدگاه مصاحبه‌شوندگان حاصل شده است شامل: غنی‌سازی برنامه درسی (پدیده‌محوری)، چشم‌انداز نوین در آموزش تیزهوشان؛ منابع و امکانات کاربردی (عوامل‌علی‌اثرگذار) آموزش مهارت‌های شناختی و فراشناختی؛ برنامه‌درسی چندبعدی (راهبردها)، حمایت‌های اجتماعی، فرهنگی، محیطی و خانوادگی؛ برنامه‌درسی چندبعدی (عوامل‌زمینه‌ای)، ضعف در پیوند و همکاری خانواده و مدرسه (عامل‌مداخله‌گر)، موفقیت‌های فردی، اجتماعی، عاطفی، تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان (پیامد) می‌باشند. در این پژوهش سعی شده است تا الگوی طراحی شده با مدل‌های تحقیقاتی پیشین نظیر مدل‌های ارائه شده در زمینه غنی‌سازی مطابقت داشته باشد.

مطابق با الگوی به دست آمده مقوله غنی‌سازی برنامه درسی به عنوان پدیده محوری در نظر گرفته شد که خود از مؤلفه‌هایی نظیر بازنگری ساختار آموزشی و تطابق برنامه با ویژگی‌های دانش‌آموزان تشکیل شده است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش، موضوع توسعه کیفی در محتوا و روش‌های تدریس و نه فقط توجه به کمیت مطالب و دروس را از جمله عوامل حائز اهمیت در مبحث بهبود برنامه درسی می‌دانند؛ همچنین از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، هدایت برنامه‌ها و اصلاح شیوه‌های تدریس و یادگیری و توجه به ابعاد روان‌شناختی و تحصیلی در شناسایی و ارزیابی را از مسائل عمیق مرتبط با بهبود برنامه درسی استعدادهای درخشان معرفی کردند که در صورت حمایت، برنامه‌های موثر تدوین و اجرایی خواهد شد. همسو با این یافته‌ها ساک^۱ (۲۰۲۱)؛ فیچر و همکاران (۲۰۱۴) نیز اعتقاد دارد که امروزه بیشترین تظاهرات استعداد در میزان موفقیت در تعامل بین توانمندی‌های دانش‌آموزان نمود پیدا کرده است؛ به طوریکه توسعه امر شناسایی و آموزش دانش‌آموزان تیزهوش به شدت بر اساس مدل‌های تعاملی و چند بعدی صورت می‌پذیرد و این مدل‌ها توانایی رشد مهارت‌های مختلف را در این افراد دارا هستند. در همین راستا پژوهش‌های رنزولی (۲۰۱۴؛ ۲۰۱۸) و استرنبرگ (۲۰۲۱) حاکی از آن است که تیزهوشی دامنه‌ای از توانایی‌های مختلف است که بر

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ... سازش‌یافتگی اجتماعی و هیجانی و نیازهای آموزشی و روان‌شناختی فرد تأثیرگذار است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان به این نکته اشاره نمود که از نظر پژوهشگرانی نظیر کرکوف و همکاران (۲۰۱۷)؛ کربری و همکاران (۲۰۱۹)؛ رایس و همکاران (۲۰۲۱) ایجاد تناسب در ساختار آموزش تیزهوشان با سطح انتظارات و تطبیق آموزش با ویژگی‌های آنان، راهی امیدوارکننده برای افزایش تحرک اقتصادی و گسترش مشارکت اجتماعی است و در مقابل، وجود مشکلات سیستمی و عدم دستیابی به فرصت‌های آموزشی منجر به کاهش نوآوری و تولید و حتی معضلات اجتماعی و اقتصادی در جوامع می‌گردد. در صورتیکه نظام طراحی، تدوین و برنامه‌ریزی درسی استعداد‌های درخشان همگام با پیشرفت‌های جهانی حرکت نماید تحولات علمی و آموزشی نیز نسبت به وضعیت جهانی از مطلوبیت بیشتری برخوردار خواهد شد و در نهایت توجه به رویکردهای جدید آموزشی و تحولات در زمینه برنامه درسی منجر به پیشرفت و ارتقاء علمی سطح جامعه می‌گردد.

یافته‌های بدست آمده در طبقه شرایط علی نیز بر اساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان، مقوله‌هایی همچون چشم‌انداز نوین در آموزش تیزهوشان و استفاده از منابع و امکانات کاربردی مطرح شده است که مؤلفه‌ها و مفاهیم دیگری نیز در خود جای داده است. مشارکت‌کنندگان به مؤلفه‌های دستورالعمل‌های آموزشی و تغییر نگرش خانواده و مدرسه اشاره فراوانی داشته‌اند. همسو با یافته‌ها مایدیجنسکی (۲۰۱۸)؛ لینجس و همکاران (۲۰۲۱)؛ در این راستا پژوهش‌های نصیران و ایروانی (۱۳۹۵)؛ معافی و رون (۱۳۹۳)؛ کاظمی حقیقی (۱۳۹۳) بر استفاده از اصلاح برنامه درسی مبتنی بر رویکردهای نوین تأکید دارند که در عین وضوح و شفافیت برنامه‌ریزی، قابل اجرا باشد و نیز معتقدند تعادل مطلوب و بازسازی آموزش با تلاش هماهنگ هر یک از سیستم‌های دست‌اندرکار مبحث تعلیم و تربیت، می‌تواند مسیر آموزش با کیفیت را طی کند و تضمینی برای بهبود یادگیری باشد؛ همچنین خضری و همکاران (۱۳۹۹) نیز معتقدند مدارس به جای اینکه تنها بر افزایش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تمرکز نمایند باید بر حفظ سلامت روان آنان و کاهش مشکلات تحصیلی و آموزشگاهی تأکید داشته باشند؛ به همین دلیل صاحب‌نظران هماهنگ کردن محتوا و ابزار آموزشی با پیشرفت‌های روز دنیا را راهکار بهینه‌سازی مهارت‌آموزی در مدارس ایران عنوان کرده‌اند، به‌طوریکه تأکید بیش از حد بر ارائه دانش و اطلاعات نظری، دانش‌آموزان را از این

پیشرفت محروم می‌سازد. بنابراین در تبیین این یافته‌ها می‌توان بیان کرد که اثرات عدم وضوح و روشنی برنامه‌های درسی و ناهماهنگی آن با اهداف آموزشی، عدم تناسب آن با حجم و زمان تعیین شده، تناسب نداشتن برنامه‌های درسی با پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی ناشی از انعطاف‌ناپذیر بودن برنامه‌های آموزشی بر میزان پیشرفت دانش‌آموزان و نائل شدن به مقاصد تحصیلی بسیار منفی خواهد بود؛ همچنین در مبحث شرایط علی یافته‌ها نشان می‌دهد که منابع و امکانات نقش بسیار مهمی در آموزش بر عهده دارد. مشارکت‌کنندگان غیراستاندارد بودن فضای آموزشی، عدم استفاده‌ی پویا از وسایل کمک آموزشی، عدم تحقق هدف‌ها و مستمر نبودن استفاده از شبکه‌ی تبادل‌اتی علمی را از جمله مشکلات آموزشی در نظر گرفته‌اند؛ بنابراین به جهت کاهش مشکلات و بهبود اهداف، مقوله توسعه امکانات آموزشی باید با اهداف اجتماعی ترکیب شود تا بتواند در مجموعه سیستم آموزشی تأثیر مثبت به وجود آورد. چراکه موفقیت دانش‌آموزان در حوزه کسب اطلاعات بیشتر، نیازمند تأمین امکانات مناسب است و عدم تحقق آن، مقوله نگهداشت افراد با استعداد را با مشکل مواجه می‌گرداند.

یافته‌های بخش راهبردهای بهبود کیفیت برنامه درسی از دیدگاه مشارکت‌کنندگان نیز شامل مقوله‌های آموزش مهارت‌های شناختی و فراشناختی و لزوم توجه به یادگیری عمیق و لذتبخش می‌باشد که از مؤلفه‌ها و مفاهیم زیادی برخوردار بوده است. مصاحبه‌شوندگان مؤلفه‌هایی نظیر توجه به سبک‌های تفکر، یادگیری و خلاقیت را از جمله راهکارهای مثبت معرفی کرده‌اند؛ همچنین راهبردهایی در راستای مدیریت روابط و هیجانات، مهارت‌های زندگی، تنوع و جذابیت در یادگیری و فعالیت‌هایی در راستای تقویت و ترویج روحیه جستجوگری در دانش‌آموزان را بسیار حائز اهمیت می‌دانند. در خصوص برنامه درسی همراه با تنوع و جذابیت می‌توان به این نکته اشاره نمود که بر خلاف سایر کشورها، در کشور ایران الگوی برنامه درسی آموزش موسیقی وجود ندارد و وضعیت برنامه درسی آموزش موسیقی در نظام آموزشی کشور ایران نه تنها مطلوب نیست، بلکه آموزش این موضوع را در تمام مقاطع تحصیلی و برای تمامی دانش‌آموزان مطلوب و مناسب تشخیص نداده است (صیرفی، قهرمانی، طهماسب‌زاده، ۱۴۰۰). همسو با یافته‌های پژوهش، نتایج پژوهش‌های رنزولی (۲۰۱۴)؛ رایس و همکاران (۲۰۲۱)؛ ویگینز و همکاران (۲۰۱۷) و خلید و همکاران (۲۰۲۱) و درگا و

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ... همکاران (۲۰۲۱) حاکی از اثربخش بودن و تغییرات رضایت‌بخش با به‌کارگیری چنین راهبردهایی در برنامه درسی دانش‌آموزان سرآمد می‌باشد. مواجهه ساختن دانش‌آموزان با ایده‌ها، موضوعات جدید، آگاهی از روش‌های آموزشی جدید، موجب رشد تفکر، ترویج روحیه کاوشگری و ارتباطات می‌شود. فراهم آوردن فرصتی برای فعالیت‌های اکتشافی و تولیدات هنری از دیگر راهکارهای آموزش دانش‌آموزان سرآمد است که موجب رشد خلاقیت و ایده‌پردازی، نوآوری و تولید می‌شود و این امر نیازمند شیوه‌های صحیح یادگیری است. از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و مهارت‌آموزی در کنار دروس تئوری و خواندنی نیز در فرایند تکمیل برنامه درسی موثر خواهد بود. گنجاندن فعالیت‌های علمی و تفریحی باعث بوجود آمدن احساس شادی و اعتمادبه‌نفس و نیز جلوگیری از کسالت دانش‌آموزان خواهد بود. علاوه بر این توجه به نیازهای هیجانی و عاطفی دانش‌آموزان و آموزش متنوع که جذابیت‌های یادگیری در آن نهادینه شده باشد نیز از دیگر راهبردهای دوری از خستگی و دلزدگی دانش‌آموزان است. از این‌رو لازم است به این نکته توجه شود که به اعتقاد استرنبرگ (۲۰۱۸) جوامع امروزی نیازمند دانش‌آموزان با روحیه جستجوگری است تا بتوانند مشکلات جهان را بررسی و بر حل مسائل فائق آیند.

از آنجاییکه عوامل زمینه‌ای، وظیفه بسترسازی در اجرای مطلوب راهبردها را به عهده دارند، با مساعد کردن شرایط راه را برای اجرای برنامه غنی‌سازی هموار نمایند. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که عوامل بسترساز غنی‌سازی برنامه درسی، شامل مقوله تسهیل حمایت اجتماعی، فرهنگی، محیطی و خانوادگی و مقوله دیگر تدوین برنامه درسی چند بعدی است که مؤلفه‌ها و مفاهیم زیادی را در بر دارد. در راستای این یافته‌ها پژوهش‌های معافی و همکاران (۱۳۹۳)، کاظمی حقیقی (۱۳۹۳)؛ رایس و همکاران (۲۰۲۱) بر بسترسازی و ایجاد زمینه مناسب جهت بهبود برنامه درسی مدارس تیزهوشان ایران تأکید نموده‌اند. مشارکت‌کنندگان عواملی نظیر در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی، محیطی و خانوادگی دانش‌آموزان و همچنین ایجاد زمینه دستیابی آنان به علائق، استعداد و توانمندی‌ها خود را از مؤلفه‌های مهم در مبحث بهبود برنامه درسی مطرح کرده‌اند. علاوه بر آن مفاهیمی همچون ارتقاء دانش معلمان و ویژگی‌های شخصیتی مانند خلاق، کنجکاو بودن، عشق به یادگیری و نقش الگویی معلم به‌عنوان زمینه‌ساز حصول نتایج غنی‌سازی برنامه درسی مطرح شده است.

بنابراین در تبیین این یافته ذکر این موضوع حائز اهمیت است که معلمان با برقراری ارتباط صمیمی و ایجاد احساسات مثبت، موجبات رشد شخصیت و رفتار روشنفکرانه را در خود و دانش‌آموزان متجلی می‌نمایند و آمادگی لازم را برای فعالیت در یک برنامه چندبعدی به وجود می‌آورد. لذا برای نائل شدن به هدف توانمندسازی دانش‌آموزان، موضوع پرورش معلمان متخصص نیز از ارکان زمینه‌ساز است که نباید از آن غافل شد. در این راستا رایس و همکاران (۲۰۱۸) و کلباسی و همکاران (۱۳۹۹) نیز معتقدند وجود یک برنامه دائمی برای آموزش مستمر معلمان ضروری است تا امکان مبادله تجارب و کسب مهارت‌های تدریس فراهم شود تا معلمان بتوانند تنوع لازم را در برنامه درسی خود به وجود آورند. مطابق با دیدگاه بتس و همکاران (۲۰۱۷) و مایدیجسکی (۲۰۱۸) تأثیر فعالیت‌های برنامه غنی‌سازی به توانایی تدریس معلمان و چگونگی اجرای محتوای ویژه بستگی دارد. معلم با در نظر گرفتن سبک‌های یادگیری فراگیران و شناسایی عوامل رخوت دانش‌آموزان، بستری برای پاسخگویی به نیازهای فراگیران فراهم می‌آورد و با هموار کردن مسیر یادگیری، بهره‌مندی از فرصت‌ها را نیرو می‌بخشد.

عوامل مداخله‌گر، یافته‌های دیگر پژوهش هستند که ممکن است اجرای برنامه غنی‌سازی مدارس استعداد‌های درخشان را با مشکل مواجه نمایند. یافته‌ها نشان می‌دهد از جمله تهدیدات و موانع بزرگ سد راه اجرای غنی‌سازی برنامه درسی مقوله عدم پیوستگی و همکاری خانه و مدرسه است که مؤلفه‌ها و مفاهیم مختلف را در خود جای داده است. از نظر مشارکت‌کنندگان عدم هماهنگی و مشارکت عوامل آموزشی با متخصصان و نیز فقدان همکاری خانواده می‌تواند اجرای غنی‌سازی برنامه درسی را به‌طور منفی تحت تأثیر قرار دهد که دست‌یابی به نتایج مطلوب را با مشکل مواجه می‌گرداند. مشارکت‌کنندگان معتقدند مشکلات روان‌شناختی در خانواده و همچنین فقدان آگاهی والدین از نقاط قوت برنامه غنی‌سازی می‌تواند محدودیت‌های زیادی در اجرای برنامه به‌وجود آورد. همسو با این یافته نصیران و همکاران (۱۳۹۵) نقش سیاست‌های اصولی برای حفظ، نگهداری و ارتقای کیفی، حمایت عوامل آموزشی و پرورشی و نگرش و میزان پذیرش عوامل آموزشی در بهبود برنامه‌های درسی تیزهوشان را مورد بررسی قرار داده‌اند. رنزولی (۲۰۱۴) نیز تعامل خانه-

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ...
مدرسه را از عوامل مهم در پیشبرد اهداف آموزشی می‌داند و نقش کم‌رنگ این حوزه را به‌عنوان موانعی معرفی می‌کند که در رسیدن به مقاصد اثر بازدارندگی و متوقف‌کننده برعهده خواهد داشت. لازم به ذکر است که برطرف کردن تمامی این محدودیت‌ها تنها بر عهده مدارس استعداد‌های درخشان نمی‌باشد و رفع موانع حاصل تشریک مساعی میان خانه و مدرسه است.

در بخش پیامدهای ناشی از اجرای الگوی غنی‌سازی برنامه درسی، آخرین یافته‌های پژوهش حاضر به پیامدهای اجرای غنی‌سازی برنامه درسی اشاره دارد. پیامدها نتیجه کنش و واکنش شرایطی است که در خصوص یک پدیده ظهور می‌یابد. مقولات و مؤلفه‌هایی که به عنوان راهبردها ارائه شده‌اند هر کدام چندین پیامد مثبت و راهگشا در ارتقاء برنامه درسی استعداد‌های درخشان را به دنبال خواهد داشت. طبیعی است که در صورت اجرای راهبردهای غنی‌سازی، با تأکید بر آموزش‌های کاربردی، پیامدهای موثری در پی خواهد داشت. مطابق با دیدگاه مشارکت‌کنندگان، مقوله توانمندسازی و موفقیت‌های فردی، اجتماعی، عاطفی، تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان سرآمد مطرح شده است و مفاهیمی نظیر توانایی انتخاب آگاهانه در تمام مراحل زندگی برای دانش‌آموزان؛ توسعه کارآفرینی؛ ارتقاء نوآوری و ابتکار؛ مهارت مدیریت روابط؛ احساس مسئولیت‌پذیری و تعهد؛ استقلال و خودتکایی؛ پرورش روحیه جستجوگری و اکتشاف؛ شادابی و نشاط فراگیران؛ هدایت و موفقیت شغلی؛ حرفه‌آموزی و تجربه‌اندوزی؛ موفقیت تحصیلی؛ ارتقاء سلامت روانی؛ و رشد شخصیت در دانش‌آموزان تیزهوش را از جمله پیامدهای حاصل از فرایند غنی‌سازی برنامه درسی بیان کرده‌اند. این یافته‌ها با پژوهش‌های ایکو (۲۰۱۳)؛ الزوبی (۲۰۱۴)؛ ویگینز و همکاران (۲۰۱۷) و خلید و همکاران (۲۰۲۱) و درگا و همکاران (۲۰۲۱) همسو است. از نظر کرابتری و همکاران (۲۰۱۹) فراهم آوردن فرصت‌هایی برای دانش‌آموزان تیزهوش و دستیابی به تجربیات و توانایی‌هایی فراتر از برنامه درسی عادی، باعث افزایش علاقمندی آنان در جهت بروز استعدادها و توانایی‌های منحصر به فرد می‌گردد که با توجه به این پیامدها می‌توان از پتانسیل این دانش‌آموزان در جهت پیشرفت و توسعه علمی و پژوهشی جامعه بهره‌مند شد.

به اعتقاد کراس^۱ (۲۰۲۱) و استرنبرگ و همکاران (۲۰۲۱) مدارس استعداد‌های درخشان به عنوان مؤسساتی که وظیفه آماده‌سازی آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان را بر عهده دارند، باید جهت‌گیری خود از آموزش را در راستای ارائه مطالب کاربردی‌تر و عملی به حرکت درآورند؛ در واقع محدودیت‌های مدارس و هدف نهادی آنها تعیین‌کننده جهت، نگرش و برداشت آنان از پرورش هوش و استعداد است. تصور صحیح از تیزهوشی، ضمن حمایت از بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان، حرکت به سوی تدوین برنامه غنی‌تر و توسعه توانایی‌های استثنایی را در پی دارد. این امر مستلزم تعهد مدارس برای تأمین منابع، حمایت و ایجاد فرصت‌هایست که منجر به موفقیت دانش‌آموزان گردد. بنابراین تعادل مطلوب و بازسازی نظام آموزشی با تلاش هماهنگ هر یک از سیستم‌های دست‌اندرکار، می‌تواند مسیر آموزش با کیفیت را طی کرده و به مقصد یادگیری مطلوب برساند.

طراحی و به جریان انداختن برنامه‌های آموزشی آسان به نظر می‌رسد، اما در عمل ایجاد شرایط ویژه را طلب می‌کند. با توجه به اینکه الگوی ارائه شده با بررسی‌های پژوهشگران و مصاحبه عمیق با دست‌اندرکاران برنامه درسی استعداد‌های درخشان در مدت زمان نسبتاً طولانی طراحی گردیده و به تأیید متخصصان این حوزه در آمده است، لذا پیشنهاد می‌شود کارشناسان حیطه طراحی برنامه درسی، از این الگو الهام گرفته و با توجه به اینکه کلیه جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، روان‌شناختی و فرهنگی دانش‌آموزان را مورد توجه قرار داده است، می‌تواند شروع مسیر موفقیت این دانش‌آموزان باشد؛ همچنین پیشنهاد می‌گردد راهبردهای ارائه شده را در تدوین اهداف، محتوا و مواد درسی بکار گیرند. علاوه بر آن آگاهی و توجه متخصصان حوزه برنامه‌ریزی درسی از عوامل مداخله‌گر می‌تواند کارشناسان امر را در شناسایی و کنترل این موانع هدایت کند و در این راستا با فراهم نمودن عوامل زمینه‌ساز و ایجاد بستر مناسب، مسیر اجرای برنامه‌ها را هموار نمایند. در مبحث محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که در صورت اجرای الگوی غنی‌سازی امکان دارد بازدارنده‌های دیگر نیز شناسایی گردند که در این پژوهش مد نظر نبوده است. محدودیت دیگر این بود که دریافت مجوز برای ورود به مدارس استعداد‌های درخشان مستلزم صرف زمان

ارائه الگوی غنی‌سازی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان ایران ...
زیادی است و همچنین همکاری ضعیف عوامل آموزشی می‌تواند موجب ایجاد خلل در انجام
روند کارهای پژوهشگر باشد.

تشکر و قدردانی

از کلیه عزیزانی که در انجام این پژوهش ما را یاری نمودند کمال تشکر را داریم.

منابع

- خضری، فریدون؛ قادری، مصطفی و عبداللهی، فردین. (۱۳۹۹). طراحی الگوی مطلوب مهارت‌های
زندگی دوره متوسطه مراکز استعداد‌های درخشان. مدیریت مدرسه. ۸ (۱). ۳۷۰-۳۹۵.
غلامی، یونس؛ ملکی، حسن؛ صادقی، علیرضا و محمدی، مهدی. (۱۳۹۸). طراحی و اعتبارسنجی
الگوی مناسب برنامه درسی دوره اول متوسطه مدارس استعداد‌های درخشان. فصلنامه علمی،
پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی. ۶ (۴). ۴۵-۶۰.
دانایی‌فرد، حسن. (۱۳۸۴). تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی، استراتژی مفهوم‌سازی
تئوری بنیادی. مجله دانشور رفتار. ۱۲ (۱۱). ۵۷-۷۰.
عابدی‌جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخزاده، محمد. (۱۳۹۰). تحلیل
مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی.
اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت). ۵ (۲). ۱۵۱-۱۹۸.
کرسول، جان دلبیو و کلارک، ویکی پلانو. (۲۰۰۷). روش‌های پژوهش ترکیبی، ترجمه علیرضا
کیامنش و جاوید سرایی (۱۳۹۰). تهران: نشر آبیژ.
کاظمی‌حقیقی، ناصرالدین. (۱۳۹۳). بررسی اجمالی برنامه‌های آموزشی ویژه دانش‌آموزان تیزهوش
(۱). فصلنامه استعداد‌های درخشان. ۹ (۶۹). ۶۵-۷۴.
کلباسی، افسانه؛ آقاحسینی، تقی و فردین، مژگان. (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی
معلم‌ان ابتدایی مجری برنامه شهاب. مطالعات برنامه درسی. ۱۵ (۵۶). ۱۶۷-۱۹۲.
معافی، محمود و رون، سیدامیر. (۱۳۹۳). نیازسنجی برنامه درسی اختصاصی مدارس استعداد‌های
درخشان، نظرات دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم متوسطه. فصلنامه استعداد‌های درخشان. ۹
(۷۰). ۱۳۵-۱۵۰.
نصیران، صدیقه و ایروانی، محمدرضا. (۱۳۹۵). بررسی مشکلات دانش‌آموزان تیزهوش در مدارس
استعداد‌های درخشان از نظر دانش‌آموزان و والدین. چهارمین همایش علمی پژوهشی علوم
تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران. ۱-۲۷.

- Abolghasemi, M., Zeinailpour, H., Sheikhi, A., & Asare, A. (2019). **Design and Validation of a Differentiated Curriculum Model for Gifted Students of Isfahan.** JOEC. 19 (3) :15-36.
- Al-Zoubi, S. M. (2014). **Effects of enrichment programs on the academic achievement of gifted and talented students.** Journal for the Education of Gifted Young Scientists, 2 (2), 22-27.
- Bates-Krakoff, J., McGrath, R. E., Graves, K., & Ochs, L. (2017). **Beyond a deficit model of strengths training in schools: Teaching targeted strength use to gifted students.** Gifted Education International, 33 (2), 102-117.
- Brigandi, C. B., Siegle, D., Weiner, J. M., Gubbins, E. J., & Little, C. A. (2016). **Gifted secondary school students: The perceived relationship between enrichment and goal valuation.** Journal for the Education of the Gifted, 39 (4), 263-287.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). **Strategies for qualitative data analysis. Basics of Qualitative Research.** Techniques and procedures for developing grounded theory, 3.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). **Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory.** Sage publications.
- Crabtree, L. M., Richardson, S. C., & Lewis, C. W. (2019). **The gifted gap, STEM education, and economic immobility.** Journal of Advanced Academics, 30 (2), 203-231.
- Cross T.L., Cross J.R. (2021) **A School-Based Conception of Giftedness: Clarifying Roles and Responsibilities in the Development of Talent in Our Public Schools.** In: Sternberg R.J., Ambrose D. (eds) *Conceptions of Giftedness and Talent.* Palgrave Macmillan, Cham.
- Dai, D. Y. (2021). **Evolving complexity theory (ECT) of talent development: A new vision for gifted and talented education.** In *Conceptions of giftedness and talent.* Palgrave Macmillan, Cham. 99-122.
- Darga, H., & Ataman, A. (2021). **The Effect of Class-Wide Enrichment Applied to Gifted and Normal Children in Early Childhood.** Participatory Educational Research, 8 (3), 402-421.
- Echo H. Wu (2013). **Enrichment and Acceleration: Best Practice for Gifted and Talented.** Gifted Education Press Quarterly, 2 (27), 1 – 8.

- Fischer, C., & Müller, K. (2014). **Gifted education and talent support in Germany**. Center for Educational Policy Studies Journal, 4 (3), 31-54.
- Gholami, Y., Maleki, H., Sadeghi, A., Mohammadi, M. (2019). **Designing and Validation of Appropriate pattern of Curriculum of SAMPAD Junior schools**. Research in School and Virtual Learning, 6 (4), 45-60.
- Hajkazemian, M., Hoveida, R., Abedi, A., Rajaipour, S. (2018). **Analytical review of full-time grouping student of Estedadhaye Derakhshan schools**. Journal of Applied Psychological Research, 9 (1), 93-122.
- Khalidi, M. M., & Kishek, W. M. (2021). **A critical and Enrichment Study of Palestinian New Science and Math Curricula in Light of the 21st Century Skills**. 3 (8), 1-44.
- Khezry, F., Ghaderi, M., Abdollahy, F. (2020). **Designing the ideal model of life skills for high school talented centers**. Journal of School Administration, 8 (1), 395-370.
- Laine, S., & Tirri, K. (2021). **Finnish Conceptions of Giftedness and Talent. In Conceptions of Giftedness and Talent** (pp. 235-249). Palgrave Macmillan, Cham.
- Lingeswarana, J., & Mangayarkarasi, P. (2021). **Curriculum Reform towards Better Education**. Journal homepage: www. ijrpr. com ISSN, 2582, 7421.
- Lo, C. O., Porath, M., Yu, H. P., Chen, C. M., Tsai, K. F., & Wu, I. C. (2019). **Giftedness in the making: a transactional perspective**. Gifted Child Quarterly, 63 (3), 172-184.
- Peters, S. J., Rambo-Hernandez, K. E., Makel, M. C., Matthews, M. S., Plucker, J. A. (2017). **Should millions of students take a gap year? Large numbers of students start the school year above grade level**. Gifted Child Quarterly, 61(3), 229–238.
- Miedijensky, S. (2018). **Learning environment for the gifted—What do outstanding teachers of the gifted think?** Gifted Education International, 34 (3), 222-244.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2021). **10 The Schoolwide Enrichment Model. Gifted Education in Rural Schools: Developing Place-Based Interventions**, 98.
- Reis, S., & Renzulli, J. (2018). **The three-ring conception of giftedness: A developmental approach for promoting creative productivity in young people**. Revista Sudamericana de Educación, Universidad y Sociedad, 6 (1), 12-39.
- Renzulli, J. (2014). **The schoolwide enrichment model: a comprehensive plan for the development of talents and giftedness**. Revista Educação Especial, 27 (50), 539-562.

- Renzulli, J. S. (1976). **The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented.** *Gifted Child Quarterly*, 20 (3), 303-306.
- Sak, U. (2021). **The fuzzy conception of giftedness.** In *Conceptions of Giftedness and Talent* (pp. 371-392). Palgrave Macmillan, Cham.
- Sternberg, R. J. (2021). **A new model of giftedness emphasizing active concerned citizenship and ethical leadership that can make a positive, meaningful, and potentially enduring difference to the world.** In *Conceptions of Giftedness and Talent* (pp. 407-424). Palgrave Macmillan, Cham.
- VanTassel-Baska, J. (2021). **A Conception of Giftedness as Domain-Specific Learning: A Dynamism Fueled by Persistence and Passion.** In *Conceptions of Giftedness and Talent* (pp. 443-466). Palgrave Macmillan, Cham.
- Verner, I. M., Cuperman, D., & Reitman, M. (2021). **Exploring Robot Connectivity and Collaborative Sensing in a High-School Enrichment Program.** *Robotics*, 10 (1), 13.
- Wiggins, H., Harding, A., & Engelbrecht, J. (2017). **Student enrichment in mathematics: a case study with first year university students.** *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 48 (sup1), S16-S29.
- Zaia, P., Nakano, T. D. C., & Peixoto, E. M. (2018). **Scale for Identification of Characteristics of Giftedness: Internal structure analysis.** *Estudos de Psicologia (Campinas)*, 35 (1), 39-51.